

-
- An aerial photograph showing a landscape with a river, green fields, and a city area. The river flows through the center, with green fields on either side. In the bottom right, there is a city area with buildings and roads. A large, semi-transparent white circle is overlaid on the left side of the image, containing text.
- Από την παρεμβατική χωροταξία στη Βιώσιμη Χωρική Διαχείριση

Δρ. Παναγιώτα Καραμέτου

12.12.2025

An aerial photograph of a city, likely London, showing a dense urban layout with a river (the River Thames) winding through it. A large, semi-transparent circular overlay is positioned on the left side of the image, containing text in Greek. The text is in a bold, black, sans-serif font. Above the text is a short horizontal line.

**Ποιά ήταν η ιστορική
αναγκαιότητα που οδήγησε
στην άσκηση χωροταξικών
πολιτικών στην Ευρώπη;**

Γεγονότα- σταθμοί σε παγκόσμιο επίπεδο

- Παγκόσμια οικονομική ύφεση του 1929
- Α΄ & Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος
- Νέες συνθήκες και ανάγκες μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο:

✓ Γρήγορη ανάπτυξη της βιομηχανίας και των περιοχών χωροθέτησής της

✓ Ανάγκη οικοδόμησης και χωροθέτησης έργων και υποδομών

Πρώτες Μεταπολεμικές δεκαετίες

Το κράτος αναλαμβάνει ενεργό ρόλο ως ρυθμιστής της αναδιανομής (κοινωνική και χωρική)

Βασικός στόχος η αντιμετώπιση προβλημάτων και η αξιοποίηση δυνατοτήτων των περιφερειών και η συνολική εθνική ανάπτυξη

Έντονη η ανάγκη της περιφερειακής πολιτικής!

Βασικοί λόγοι

1. Οικονομικοί

- ✓ Προώθηση της συνοχής μεταξύ των περιφερειών
- ✓ Χωροθέτηση των επιχειρήσεων
- ✓ Αποσυμφόρηση των αστικών κέντρων

2. Κοινωνικό-πολιτικοί

- ✓ Περιφερειακή ανεργία
- ✓ Δίκαιη διανομή των εισοδημάτων
- ✓ Καθιέρωση των κοινωνικών και πολιτιστικών περιφερειακών προτύπων
- ✓ Πολιτική ενδυνάμωση και ενθάρρυνση της συμμετοχικών μοντέλων ανάπτυξης

3. Περιβαλλοντικοί

- ✓ Προστασία του περιβάλλοντος
- ✓ Βιώσιμη (αειφόρος ανάπτυξη)

https://www.google.com/search?q=%CE%97%CE%9D%CE%A9%CE%9C%CE%95%CE%9D%CE%A0+%CE%92%CE%91%CE%A3%CE%99%CE%CE%99%CE%9F&tbm=isch&ved=2ahUKewj54snl0MT0AhUwxLSIHOf1CDUQU2-cCegQIABAA&oq=%CE%97%CE%9D%CE%A9%CE%9C%CE%95%CE%9D%CE%A0+%CE%92%CE%91%CE%A3%CE%99%CE%88%CE%99%CE%_lcp=CgNpbWCAzAoKCCMQ7wMQ6glQJzoHCCMQ7wMQJzoICAAOgAQOsQM6CWgAEIAEELEDEIMBOggIABCxAxCDAToFCAAQgAQ6BAGAEAggAeAUqHjEccAQGDGoGCAACqAYUMiq3WPVwqAWD5rQofBoNAaeACAaeYCIAHCJIIBCDAnuC4xmMi4ymAEAOeABEqgELZ3dzLXdpel1pbWewAQE&sclient=img&ei=3HqoYfmEDLCI7_UPh-qjqAM&bih=609&biw=1280#imgsrc=5KVDGuPbP2V6AM&imgdii=Si-038Rd7vLVXM

Χωροταξία

Η χωροταξία γεννιέται τον 20^ο αιώνα στο Ηνωμένο Βασίλειο ξεκινώντας ως προβληματισμός στη διάρκεια του μεσοπολέμου ενώ καθιερώθηκε μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο!

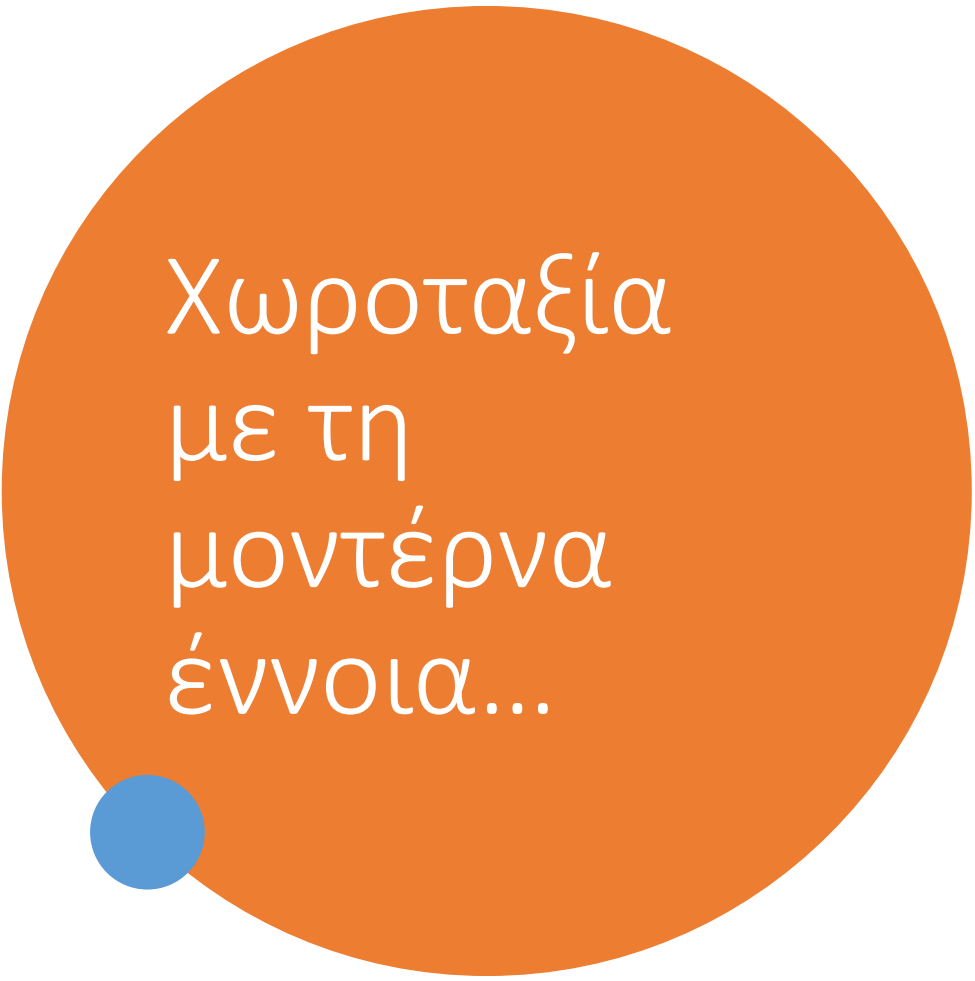
Δεκαετία 1930

- **Σημαντικές οικονομικές διαφορές ανάμεσα στις περιφέρειες!**
 - **Ορισμένες περιφέρειες ελάχιστα ανεπτυγμένες ή σε παρακμή έρχονται σε αντιπαράθεση με άλλες υψηλής δημογραφικής πυκνότητας και οικονομικής στάθμης που υποφέρουν από **φαινόμενα κορεσμού!****
-

Τρεις βασικές διαπιστώσεις...

- Σημαντικές διαφοροποιήσεις στα περιφερειακά ποσοστά ανεργίας
- **Ανισορροπίες στην αγορά εργασίας** οι οποίες προκάλεσαν έντονες μεταναστευτικές ροές ανάμεσα στις περιφέρειες: φαινόμενο μορφών βιομηχανικής μετανάστευσης
- **Διαφορές στο κατά κεφαλήν εισόδημα (χωρικές ανισότητες):** απαραίτητη η δράση και η παρέμβαση των δημόσιων φορέων

ΒΟΥΛΗΣΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΩΝ!

Χωροταξία
με τη
μοντέρνα
έννοια...

**Βούληση να εφαρμοστούν
μέσα ικανά να διευθετήσουν
το χώρο και κυρίως να
μειώσουν τις χωρικές
διαφορές!**

Από τη θεωρία στην πράξη...

1934

- **Βούληση με τριπλό στόχο:** χωροταξικής, οικονομικής και αστικής φύσης

- **Στήριξη των περιφερειών παλαιάς βιομηχανοποίησης!**

(Βορειοανατολική Αγγλία, νότια Ουαλία, ακτή Cumberland, κέντρο Σκοτίας και Lancashire)

Μέσω:

- ✓ *Της επανάκτησης των βιομηχανικών εδαφών*

- ✓ *Τη δημιουργία νέων δραστηριοτήτων*

- ✓ *Τις αστικές αναπλάσεις*

Ouseburn regeneration project gathers worldwide attention for Newcastle

<https://www.semanticscholar.org/paper/%E2%80%98The-secret-garden%E2%80%99%E2%80%993A-Artists%E2%80%99-bohemia-and-in-the-UK-Whiting-Hannam/9ae247e39e517f3f4b92dca64a10bb2cf2320930/figure/1>

https://www.google.com/search?q=URBAN+REGENERATION+I+NEWCASTLE+UPON+TYNE&tbm=isch&chips=q:urban+regenerati on+in+newcastle+upon+tyne,online_chips:ouseburn:i2wPgEDugCU%3D&hl=en&sa=X&ved=2ahUKewiYiK-N2730AhUt6rsIHfa7CYgQ4IYoAnoECAEQFQ&biw=1263&bih=577#imgrc=M_A5jWCxI5tIVM&imgdii=XMQPLcNkEtWDWM

Η Μεγάλη
Βρετανία
πιλότος...στη
βούληση, στη
δράση και στην
πρακτική της
χωροταξίας

1939: Έκθεση Barlow

(Προϊόν του πρώτου χωροταξικού προβληματισμού)

Αναλύει βασικά ερωτήματα που απασχολούν τις αστικές περιοχές που υποφέρουν από:

- Πληθυσμιακή έκρηξη και συμφόρηση
- Αναζήτηση χωρικών ισορροπιών
- Αναγκαιότητα μείωσης της οικονομικής μετανάστευσης κ.λπ.

1965:

- Νόμος για πολεοδομία και χωροταξία (Town and Country Planning Act)
 - Ίδρυση υπουργείου Οικονομικών Υποθέσεων και εισαγωγή περιφερειακών συμβουλίων, με χωροταξικές αρμοδιότητες.
 - Περιφερειακές μελέτες, με πιο γνωστή εκείνη της νότιο-ανατολικής Αγγλίας.
-

Έμφαση στο
πολεοδομικό
επίπεδο
πόλεων και
κομητειών

Τα σχέδια των
κομητειών
δεν ήταν
πραγματικά
χωροταξικά

Πέραν του
Ηνωμένου
Βασιλείου...

1965 **Ολλανδία.** Νόμος χωρικού
σχεδιασμού
(επανειλημμένες
αναθεωρήσεις)

Γερμανία. Ομοσπονδιακός
χωροταξικός νόμος
(Raumordnungsgesetz)
υπερ-τοπικού χαρακτήρα

- Στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες η χωροταξία αποτελείσμα των ιδιαίτερων συνθηκών και αναγκαιοτήτων!

Ιταλία...

Αναπτυξιακές διαφορές
Βορρά-Νότου

Δεκαετία του 1950:

- **«Ταμείο του Νότου»**
(Cassa per il
Mezzogiorno)
**Φορέας ανάπτυξης
της νότιας Ιταλίας**

- Ανάπτυξη εργαλείων για την
άμβλυνση των χωρικών
διαφορών!

Ομοσπονδιακές χώρες....

- Περισσότερο παρεμβατικές στον τομέα της χωροταξίας

Γερμανία: με νόμο του 1949 οι αρμοδιότητες χωροταξίας και περιφερειακής πολιτικής μεταφέρονται στα ομόσπονδα κρατίδια (Landers)

- ✓ Φυσικός σχεδιασμός με κανονιστικό περιεχόμενο
- ✓ Ιεραρχικά δομημένα χωροταξικά και πολεοδομικά σχέδια που εκπονούνται από τα ομόσπονδα κρατίδια μέσω διαδικασιών δημόσιας διαβούλευσης
- Συντονισμός των πολιτικών των κρατικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών των landers

Ολλανδία...

- Προσαρμογή της χωροταξίας στις φυσικές ιδιομορφίες και στα φυσικά εμπόδια
- Ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμη αναφορικά με τις χωροταξικές πολιτικές

✓ **Η χωροταξία αποτελεί για την Ολλανδία βαθιά λαϊκή συνείδηση**

(Merlin, 2002)

Γαλλία

1947: **Το Παρίσι και η γαλλική έρημος** (χάρτα ενός μεγάλου ρεύματος προβληματισμού σχετικά με τη χωροταξία)

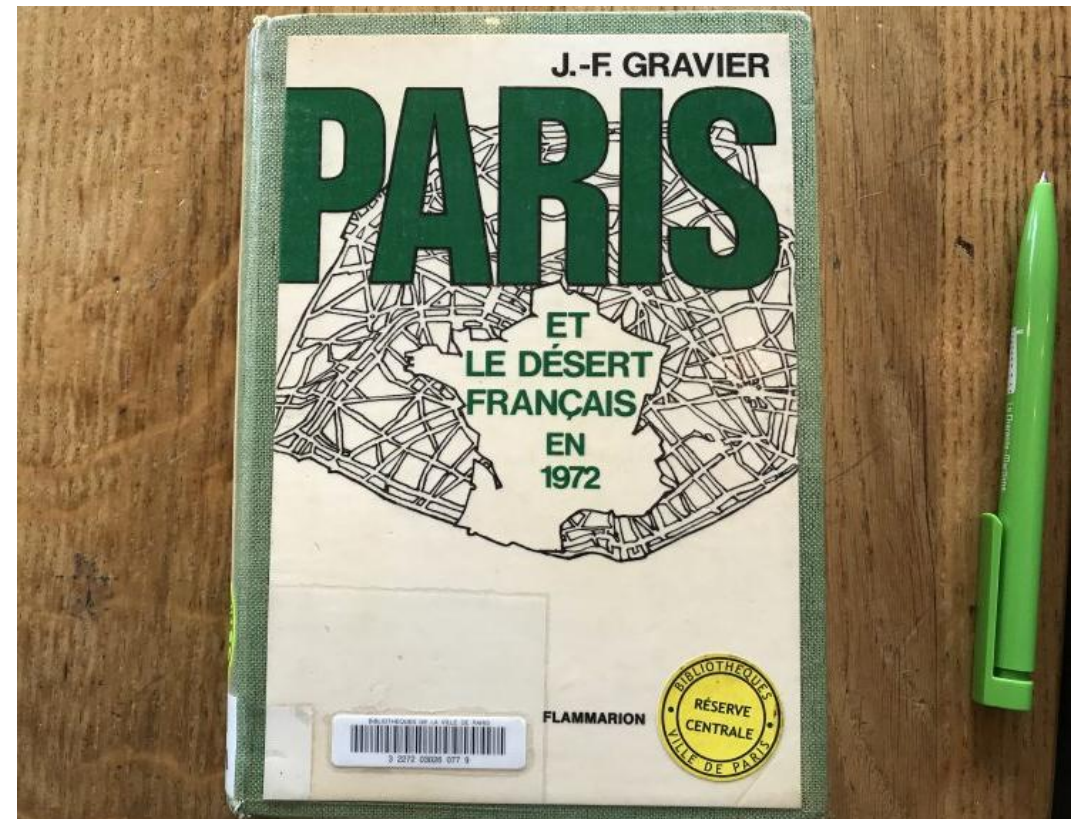
- ✓ Η χωρική συγκέντρωση προϊόν της συγκέντρωση εξουσίας
- ✓ Έρημος στο πεδίο λήψη αποφάσεων που περιορίζει την ελευθερία μιας τοπικής ανάπτυξης!

1955:

- Δημιουργία εταιρείας για τον χωροταξικό σχεδιασμό της κοιλάδας του Κάτω Ροδανού και του Λανγκεντόκ (συνέχεια προπολεμικής δραστηριότητας).

1959:

Δημιουργία ειδικής υπηρεσίας χωροταξικού σχεδιασμού (aménagement du territoire) στην κεντρική κυβέρνηση της Γαλλίας, εξέλιξη που επηρέασε σταδιακά και την Ελλάδα.

Γαλλία

Η πραγματική εναρκτήρια χρονολογία το 1964!

- Ιδρύεται η DATAR "Délégation à l'aménagement du territoire et à l'action régionale" (Land Development and Regional Action Delegation)
- **ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΣΤΟ ΧΩΡΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ**
- ✓ Δεκαετία 1950 μέχρι αρχές 1970: «χρυσός αιώνας» της χωροταξίας στη Γαλλία
- Μητροπόλεις ισορροπίας, νέες πόλεις, βιομηχανική αποκέντρωση, περιφερειακά φυσικά πάρκα, κρατικές πολιτικές έντονα παρεμβατικές
- ✓ Δεκαετία 1980: πολιτική για τις μεσαίες πόλεις
- Το μοντέλο τοπικής ανάπτυξης εμφανίζεται ως το εναλλακτικό μοντέλο ανάπτυξης
- «Χωρικός σχεδιασμός κατά πρόγραμμα»

Γαλλία

Η χωροταξία στη Γαλλία:

- ✓ είχε σχεδόν πάντοτε **προγραμματικό, συντονιστικό και κατευθυντήριο** χαρακτήρα και όχι ρυθμιστικό χαρακτήρα
- ✓ Ακολουθούσε είτε την αρχή είτε της αναδιανομής/αποκατάστασης είτε της δημιουργίας/προστασίας ανάλογα με τις επικρατούσες, κάθε φορά, συνθήκες!
- ✓ Οι αρχές αυτές εκφράζονται με την επιλογή των χωροταξικών εργαλείων που ανέπτυξε!

Γαλλία

Μέχρι το 1981-1982 η χωροταξική πολιτική στη Γαλλία θα είναι de facto ένα μέσο διατήρησης μιας αυστηρά ενιαίας διαχείρισης, του κράτους, ένα είδος «διοικητικού δεσποτισμού όπου κάθε προσπάθεια αποκέντρωσης θα γίνεται με μεγάλη φειδώ»

Γαλλία

- Σταδιακή μετάβαση των συστημάτων σχεδιασμού **από ένα ρυθμιστικό σε ένα διαχειριστικό πρότυπο!**

Λόγοι μετάβασης:

- ✓ **Αδυναμία των ρυθμιστικών εργαλείων να διαχειριστούν τη σύγχρονη χωρική πολυπλοκότητά** και τη χωρική αλλαγή
- ✓ Ο στρατηγικός χαρακτήρας του σχεδιασμού και ο εμποτισμός του με την έννοια και την **επιχειρησιακή λογική της βιώσιμης ανάπτυξης** εμφανίζονται ως εναλλακτικές απαντήσεις στο τέλος της γερμανικής αντίληψης «Τάξη στο χώρο»

(Κυβέλου, 2010)

Δεκαετίες
1980, 1990

**Κρίση και αναδιάρθρωση, συνέπειες
παγκοσμιοποίησης**

Εξασθενεί ο ρυθμιστικός και παρεμβατικός ρόλος του
κράτους !

Στο εξής το κράτος κινητοποιεί αντί να παρέχει την
ανάπτυξη!

**Ο παράγοντας χώρος «Χώρος» ως ερμηνευτική
μεταβλητή των επιπτώσεων της κρίσης και των
επιτυχημένων τύπων και τόπων προσαρμογής και
αναδιάρθρωσης**

Δεκαετία του 80'

- ✓ Αλλαγές στην ιδεολογία του σχεδιασμού
- ✓ Η Μεγάλη Βρετανία έγινε κέντρο των νεοφιλελεύθερων αντιλήψεων της κυριαρχίας της αγοράς και της υποβάθμισης του σχεδιασμού των χρήσεων γης
- ✓ Ουσιαστική κατάργηση των λεγόμενων «δομικών» σχεδίων και **έμφαση στο μεμονωμένο έργο ή πρόγραμμα**, στο project, π.χ, της αστικής υποδομής, ανάπλασης, επιχειρηματικού πάρκου, νέου συγκροτήματος κατοικιών κ.λπ.

Οι μεταλλαγές της δεκαετίας του 1990

-
- Το περιβαλλοντικό κίνημα κάνει αισθητή την παρουσία του
 - Νέα σχήματα συνεργασία και συνέργειας
 - Επάνοδος στις τοπικές αξίες και ταυτότητες, στο ιδιαίτερο πολιτισμικό, ιστορικό και θεσμικό περιβάλλον
 - Οι μεγάλες πόλεις αποκτούν κοινωνική και πολιτισμική πολυχρωμία που διευκολύνεται από δημοκρατικότερους θεσμούς και αυξημένη ανεκτικότητα στη διαφορετικότητα
-
-
-
-

-
- Ο ρόλος του δημόσιου τομέα ως «παρόχου» μεταλλάσσεται
 - Μεγάλα τμήματα της παραδοσιακής λειτουργίας του περνούν στον ιδιωτικό ή στον ενδιάμεσο « κοινωνικό» τομέα
 - Η διάχυση των αρμοδιοτήτων και των αποφάσεων οδήγησαν στη «διακυβέρνηση» governance αντί της κλασικής «κυβέρνησης» «government»
-
-
-
-

Διακυβέρνηση....

Ποιοι συμμετέχουν;

- Θεσμοθετημένες αρχές
- **Άτυπες συμμαχίες και δίκτυα** που σχηματίζουν διάφορες κοινωνικές ομάδες και φορείς μεταξύ τους ή με τις διοικητικές αρχές με στόχο την **προώθηση της διαχείριση των συλλογικών δραστηριοτήτων και του δημόσιου χώρου της αστικής ζωής**

(Κυβέλου; 2010, Βασενχόβεν, 2004)

Στρατηγικά χωρικά σχέδια...

- Μπορεί να είναι είτε ενδεικτικά είτε προγραμματικά
- Αποτελούν πλαίσια που παρέχουν κατευθύνσεις , αλλά και συντονίζουν τις ρυθμιστικές λειτουργίες της διοίκησης και τις επενδυτικές δραστηριότητες του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα
- Από που προκύπτει ο συντονισμός;

Στρατηγικά χωρικά σχέδια...

Συντονισμός

- Ο συντονισμός απορρέει **από τις διαδικασίες παραγωγής** ενός στρατηγικού χωρικού σχεδίου και όχι απλά και μόνο από της ύπαρξη ενός σχεδίου!

Η εξέλιξη του βρετανικού συστήματος
χωρικού σχεδιασμού...

Εξέλιξη του συστήματος χωρικού σχεδιασμού και μεταρρύθμιση της κυβέρνησης Blair

Αρχές της δεκαετίας του 2000

Το σύστημα χωρικού σχεδιασμού στην Μ. Βρετανία επηρεάστηκε από τρεις θεμελιώδεις αλλαγές:

- ✓ Την εισδοχή της ευρωπαϊκής διάστασης και των ιδεών του ΣΑΚΧ στο σχεδιασμό
- ✓ Την περιφερειακή διάσταση της δημόσιας δράσης
- ✓ Τον νόμο 2000 για τις κοινοτικές στρατηγικές ο οποίος λαμβάνει υπόψη του τις χωρικές διαστάσεις των προβλημάτων των κοινοτήτων

(Tewdwr-Jones, 2004, Κυβέλου 2010)

Από τα παλιά στα νέα εργαλεία σχεδιασμού...

Εγκατάλειψη των urban development plans και των local plans

Εισαγωγή των action plans, framework plans και των local development plans

Μετάβαση από την παραδοσιακή έννοια «Town and Country Planning» στην έννοια «Spatial Planning»

-
- Η σημερινή εξέλιξη του βρετανικού συστήματος χωρικού σχεδιασμού καθοδηγείται από τη βρετανική κυβέρνηση και το “Royal Town and Planning Institute (RTPI)”
-

Ορισμός του
επιστημονικού
και τεχνικού
κλάδου “Spatial
Planning”

-
- “...Κριτική σκέψη για το **χώρο** και τον **τόπο** ως βάση για **δράση** και **παρέμβαση** «Critical thinking about space and place as the basis for action and intervention»

(Motte, 2005)

The New Vision for Planning...

Το νέο όραμα του προγραμματισμού (The New Vision for Planning) και τα τέσσερα βασικά σημεία που το συνθέτουν

- ✓ **Η έννοια του χωρικού:** υποδηλώνει τα μοναδικά χαρακτηριστικά των τόπων
- ✓ **Η έννοια του βιώσιμου** (βραχυπρόθεσμος, μεσοπρόθεσμος και μακροπρόθεσμος ορίζοντας)
- ✓ **Η έννοια του περιεκτικού** (γνώσεις, στόχοι, πράξεις)
- ✓ **Η έννοια του συμμετοχικού** (προϋποθέτει τη συμμετοχή όλων των κοινωνικών ομάδων)

Εμφάνιση και φύση του στρατηγικού χωρικού σχεδιασμού

Δεκαετίες 60' και 70'

- ✓ Προβληματισμός με την ανάπτυξη των πόλεων
- ✓ Αναζήτηση νέων πιο αποτελεσματικών οργανωτικών και διοικητικών σχημάτων για την καλύτερη διαχείριση των προβλημάτων των πόλεων και ιδιαίτερα των μητροπολιτικών κέντρων
- ✓ Πρόβαλε η ανάγκη για ένα σχεδιασμό ο οποίος θα εστιάζει στη διαδικασία και στην πορεία προς μια επιθυμητή κατεύθυνση αυτή κάθε αυτή και όχι σε ένα σχεδιασμό αποκλειστικά προσανατολισμένο προς μια τελική εικόνα!

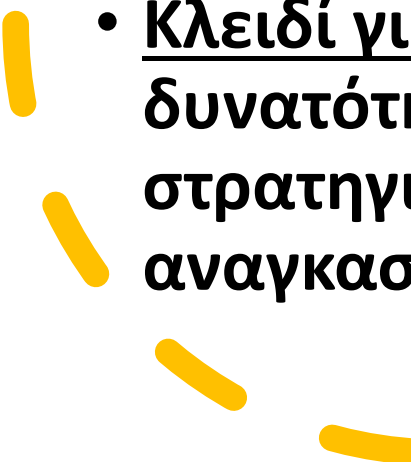
(Βασενχόβεν, 2004; Κυβέλου, 2010)

1965-1980:

- ✓ Ο στρατηγικός σχεδιασμός αφορούσε τομείς-κλειδιά
- ✓ Το έργο του σχεδιασμού αναλαμβάνεται από έναν φορέα στρατηγικού σχεδιασμού σε ένα επίπεδο υψηλότερο από εκείνο των εξειδικευμένων (χωρικά ή τομεακά) φορέων σχεδιασμού.

-
- Η έννοια του στρατηγικού σχεδιασμού συνδέεται με την κατανομή του κυβερνητικού και διοικητικού έργου, με την ιεραρχία της διοίκησης και με τον κατακόρυφο και οριζόντιο συντονισμό των πολιτικών

-
- Κλειδί για την επιτυχία του στρατηγικού σχεδιασμού είναι η δυνατότητα του φορέα που τον ασκεί να αναλάβει την εφαρμογή στρατηγικού χαρακτήρα αποφάσεων και να εξασφαλίσει την αναγκαστική συνεργασία των τομεακών φορέων

**Χωρική
ανταγωνιστικότητα
και εδαφικό
κεφάλαιο μετά τη
δεκαετία του 1980:**

- **ΝΕΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΤΗΤΑ:** Σημασία του τοπικού / περιφερειακού επιπέδου στην ανάπτυξη

Οι ΠΕΡΙΟΧΕΣ (πόλεις, περιφέρειες)

- ✓ Διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην εξασφάλιση υλικών και άυλων πόρων (assets) για τις επιχειρήσεις και στη συσσώρευση γνώσης
- ✓ Αποτελούν «φορείς» ανταγωνιστικότητας: «αστική/περιφερειακή ανταγωνιστικότητα»

ΕΔΑΦΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ:

- «Το απόθεμα στοιχείων(assets) που αποτελούν τη βάση της ενδογενούς ανάπτυξης σε κάθε πόλη και περιφέρεια καθώς και των θεσμών, των τρόπων λήψης αποφάσεων και των επαγγελματικών δεξιοτήτων για την καλύτερη δυνατή χρήση αυτών των πόρων(OECD2001)

Μετά το 2000: οικονομική κρίση, κλιματική αλλαγή, αμφισβήτηση

INVISIBLE CITIES ITALO CALVINO

Ελλάδα...

- Στην Ελλάδα ο προγραμματισμός για την ανάπτυξη του χώρου μοιάζει με τις προσπάθειες των κατοίκων της Ζωβαΐδας, μιας από τις *Αόρατες Πόλεις* του Italo Calvino: οι προγραμματικές επιθυμίες των κατοίκων της μοιάζουν με σύννεφα, τα βλέπεις αλλά δεν μπορείς να τα πιάσεις

Χατζημιχάλης 2021

- Από κει, μετά έξι μέρες κι εφτά νύχτες, ο άνθρωπος φτάνει στη Ζωβαΐδα, πόλη λευκή, εκτεθειμένη στο φεγγάρι, με δρόμους που τυλίγονται μεταξύ τους όπως σ' ένα κουβάρι. Διηγούνται αυτήν την ιστορία για την ίδρυσή της: άνθρωποι από διαφορετικά έθνη είδαν το ίδιο όνειρο, μια γυναίκα να τρέχει νύχτα μέσα σε μιαν άγνωστη πόλη, την είδαν από πίσω, είχε μακριά μαλλιά κι ήταν γυμνή. Ονειρεύτηκαν πως την ακολουθούσαν. Γυρίζοντας από εδώ κι από κει την έχασαν όλοι. Μετά το όνειρο ξεκίνησαν ψάχνοντας για κείνη τη πόλη, δεν τη βρήκαν αλλά βρέθηκαν μεταξύ τους, αποφάσισαν να χτίσουν μια πόλη όπως στ' όνειρο. Για τη χάραξη των δρόμων ακολουθήθηκε η διαδρομή της καταδίωξης του καθενός. Στο σημείο που ο καθένας τους είχε χάσει τα ίχνη της φυγάδας διαμόρφωσε χώρους και τείχη αλλιώς κι απ' ό,τι στο όνειρο, ώστε η γυναίκα να μην μπορεί πια να ξεφύγει. Αυτή ήταν η πόλη Ζωβαΐδα όπου εγκαταστάθηκαν, περιμένοντας πως κάποια νύχτα θα επαναλαμβανόταν η ίδια σκηνή. Κανείς τους, ούτε στον ύπνο ούτε στον ξύπνιο του, δεν ξαναείδε τη γυναίκα. Οι δρόμοι της πόλης ήταν οι δρόμοι όπου πήγαιναν κάθε μέρα να δουλέψουν, χωρίς πια καμία σχέση με την καταδίωξη που είχαν ονειρευτεί. Πράγμα που από καιρό είχε ξεχαστεί.

Καινούργιοι άνθρωποι από άλλα μέρη έφτασαν, έχοντας δει το ίδιο όνειρο. Αναγνώρισαν στη πόλη Ζωβαΐδα κάτι από τους δρόμους του ονείρου και άλλαξαν τη θέση που είχαν οι στοές και οι σκάλες για να μοιάζουν περισσότερο με τη διαδρομή της κυνηγημένης γυναίκας και για να μην απομείνει κανένας δρόμος διαφυγής στο σημείο που είχε ξεφύγει.

Οι πρώτοι που έφτασαν δεν μπορούσαν να καταλάβουν τι ήταν εκείνο που τράβηξε αυτό τον κόσμο στη Ζωβαΐδα, σ' αυτή την άσκημη πόλη, σ' αυτή τη παγίδα.

- Τι είναι όμως σήμερα η πόλη για μας;

Σκέφτομαι ότι έγραψα κάτι σαν τελευταίο ποίημα αγάπης για τις πόλεις, τη στιγμή που γίνεται όλο και πιο δύσκολο να τις ζήσουμε.

Η κρίση της πολύ μεγάλης πόλης είναι η άλλη όψη της κρίσης της φύσης. (...) Βιβλία όμως που προφητεύουν καταστροφές και αποκαλύψεις υπάρχουν ήδη πολλά το να γράψει κανείς ακόμα ένα, θα ήταν πλεονασμός και κάτι τέτοιο δεν ταιριάζει στο χαρακτήρα μου.

Αυτό που ο δικός μου Μάρκο Πόλο θέλει να ανακαλύψει είναι οι κρυφές αιτίες που οδήγησαν τους ανθρώπους να ζήσουν στις πόλεις, αιτίες που μπορούν να ισχύουν πέρα και πάνω από οποιαδήποτε κρίση.

- *Οι πόλεις είναι ένα σύνολο πραγμάτων: απομνημονεύσεων, επιθυμιών, σημείων μιας γλώσσας οι πόλεις είναι τόποι ανταλλαγών,..... αλλά οι ανταλλαγές αυτές δεν είναι μονάχα ανταλλαγές εμπορευμάτων, είναι και ανταλλαγές λέξεων, πόθων, αναμνήσεων. Το βιβλίο μου ανοίγει και κλείνει με εικόνες ευτυχισμένων πόλεων που συνεχώς αλλάζουν σχήμα και χάνονται, κρυμμένες μέσα σε δυστυχισμένες πόλεις..."*

Italo Calvino

Ελληνική πραγματικότητα...

Άλλοι/ες περισσότερο κυνικοί/ες θα μπορούσαν να υποστηρίξουν ότι προγραμματισμός για το χώρο στην Ελλάδα είναι ένα σύντομο ανέκδοτο:

- Αρχίζει και σταματά στις καταπατήσεις γης, στα καμένα δάση, στα αυθαίρετα κάθε είδους ή στις μετατροπές περιοχών NATURA σε exclusive πολυτελή ξενοδοχεία με γκολφ, στην καταστροφή των βουνών και των νησιωτικών τοπίων από ανεμογεννήτριες, κ.α.
- ✓ οι συζητήσεις και διακηρύξεις περί προγραμματισμού που ακούγονται κάθε τόσο δεν είναι τίποτα άλλο παρά στάχτη στα μάτια.

Ελληνική πραγματικότητα...

- Στην Ελλάδα οι εννοιολογικές προσεγγίσεις και η ορολογία γύρω από τη χωροταξία και την πολεοδομία ή τον χωρικό σχεδιασμό «spatial planning» δεν έχει αναπτυχθεί σε ικανοποιητικό βαθμό (Κυβέλου, 2010)

Που οφείλεται αυτό;

- ✓ Στη μικρή σχετικά περίοδο ανάπτυξης αυτών των επιστημονικών και τεχνικών κλάδων
- ✓ Σε διεπιστημονικής φύσης αγκυλώσεις που οφείλονται σε συντεχνιακές λογικές
- Γίνεται **χρήση αδόκιμων όρων που προκαλούν εννοιολογική σύγχυση** και δυσκολεύουν την επικοινωνία μεταξύ των επιστημόνων του ίδιου κλάδου, όσο και τη διεπιστημονική συνεργασία και έρευνα

(Μπεριάτος, Ποζουκίδου, 2007)

1942: Άρθρο Κωνσταντίνου Δοξιάδη που εισάγει τον όρο «Χωροταξία»

«Ο προτεινόμενος ελληνικός όρος “χωροταξία” χρησιμοποιούμενος δια να χαρακτηρίση τόσον την θεωρητικήν εργασίαν διαμορφώσεως του χώρου, όσον και την εκδήλωσιν αυτής εν τη πράξει δι’ ολόκληρον Κράτος ή δια τμήματα αυτού ή και δια τας πόλεις, είναι νομίζω ορθότερος του συνήθους “χωροδομία” ο οποίος δεν είναι επαρκώς δηλωτικός. Διότι δεν πρόκειται περί δομήσεως του χώρου, αλλά περί ταξινομήσεως (τάξεως) των διαφόρων έργων, τεχνικών και μη, εν αυτώ. Αντιστοιχεί δε ο όρος αυτός καλλίτερον εις τους γερμανικούς Landesplanung και Raumordnung όπως και εις την έννοιαν Planning την χρησιμοποιουμένην εν Αγγλία και Αμερική»

- (Δοξιάδης 1942).

Αναφερόμενος στην «επιστήμη της Οικιστικής», σε ένα άρθρο δημοσιευμένο σε 4 γλώσσες, ο ίδιος ο Δοξιάδης αναφέρθηκε «στην ανάγκη να οργανώσουμε καλλίτερα την ζωή μας στις πόλεις και τα χωριά μας και να χτίσουμε πολιτείες και να ζήσουμε με έναν τρόπο που θα μας κάνει ευτυχισμένους σαν ανθρώπους».

«Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία πως πρέπει να δημιουργήσουμε μια καινούργια επιστήμη, την επιστήμη των ανθρώπινων οικισμών, την επιστήμη της Οικιστικής ... Πρέπει να σκεφθούμε για το σύνολο, πρέπει να καταλάβουμε πώς κτίζουμε τον κόσμο μας» (Δοξιάδης 1959).

Ο Δοξιάδης, σαν προσωπικότητα, μπορεί να φανερώσει πολλά για την πολεοδομία της εποχής του και για τη μετάλλαξη των μοντερνιστικών ιδεών για την πόλη.

- Παρότι στα πρώτα του βήματα ως φοιτητής επηρεάστηκε από τον Le Corbusier και το έργο του “Precision”, προσπάθησε να το αναθεωρήσει και να αλλάξει την πορεία του, κάνοντάς το **πιο ανθρώπινο**.
- Χρησιμοποίησε τον άνθρωπο ως το πιο σημαντικό συστατικό της πόλης, που σε συνδυασμό με τα άλλα τέσσερα στοιχεία (φύση, κοινωνία, κελύφη και δίκτυα) αποτελούν το μόριό της και πρέπει να βρίσκονται σε πλήρη ισορροπία για να λειτουργεί σωστά η πόλη, σύμφωνα με τη θεωρία του για την Οικιστική.

1942: Γραφείο Πολεοδομικών Μελετών του Υπουργείου Συγκοινωνίας, που το 1943 μετονομάζεται σε Γραφείο Χωροταξικών και Πολεοδομικών Μελετών

1945: Υφυπουργείο (κατά διαστήματα Υπουργείο) Ανοικοδόμησης (αρχικά Ανασυγκρότησης)

1946: Έκδοση Υφυπουργείου Ανοικοδόμησης με τίτλο «Αι Θυσίαι της Ελλάδος στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο».

1948: Ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου

1949: Φορολογικά κίνητρα «δια την ενίσχυσιν της επαρχιακής βιομηχανίας» (Α.Ν. 949).

1957:

Σύσταση «Επιτροπής Ερεύνης και Οργανώσεως Οικονομικού Προγραμματισμού».

1959:

Πρώτο Πενταετές Πρόγραμμα 1960-64 «Οικονομικής Αναπτύξεως της Χώρας».

1959: Δημοσιοποίηση δεκαετούς οικονομικού

προγράμματος της Ελλάδας (1961-1970) της Ελληνικής
Εταιρείας Προγραμματισμού (Α. Αγγελόπουλος)

1960: Πρώτο σχέδιο περιφερειακής ανάπτυξης:

Πρόγραμμα Οικονομικής Ανάπτυξης της Ηπείρου 1960-64

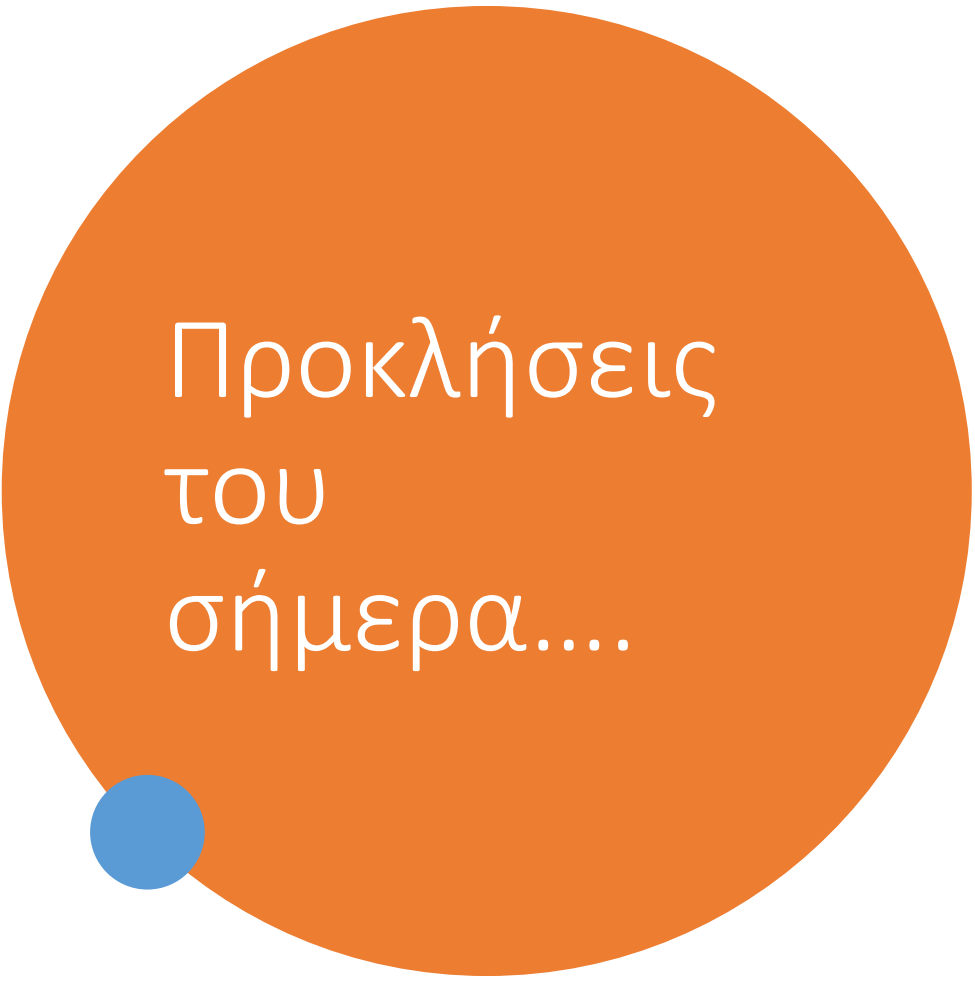
**1961: Ίδρυση της πρώτης Υπηρεσίας Περιφερειακής
Ανάπτυξης (Ηπείρου)**

1961: Ίδρυση του Κέντρου Οικονομικών Ερευνών

- ✓ μετεξελίσσεται σε Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ) το 1964 (σειρά εκδόσεων μεταξύ των οποίων για την ελληνική περιφερειακή ανάπτυξη).

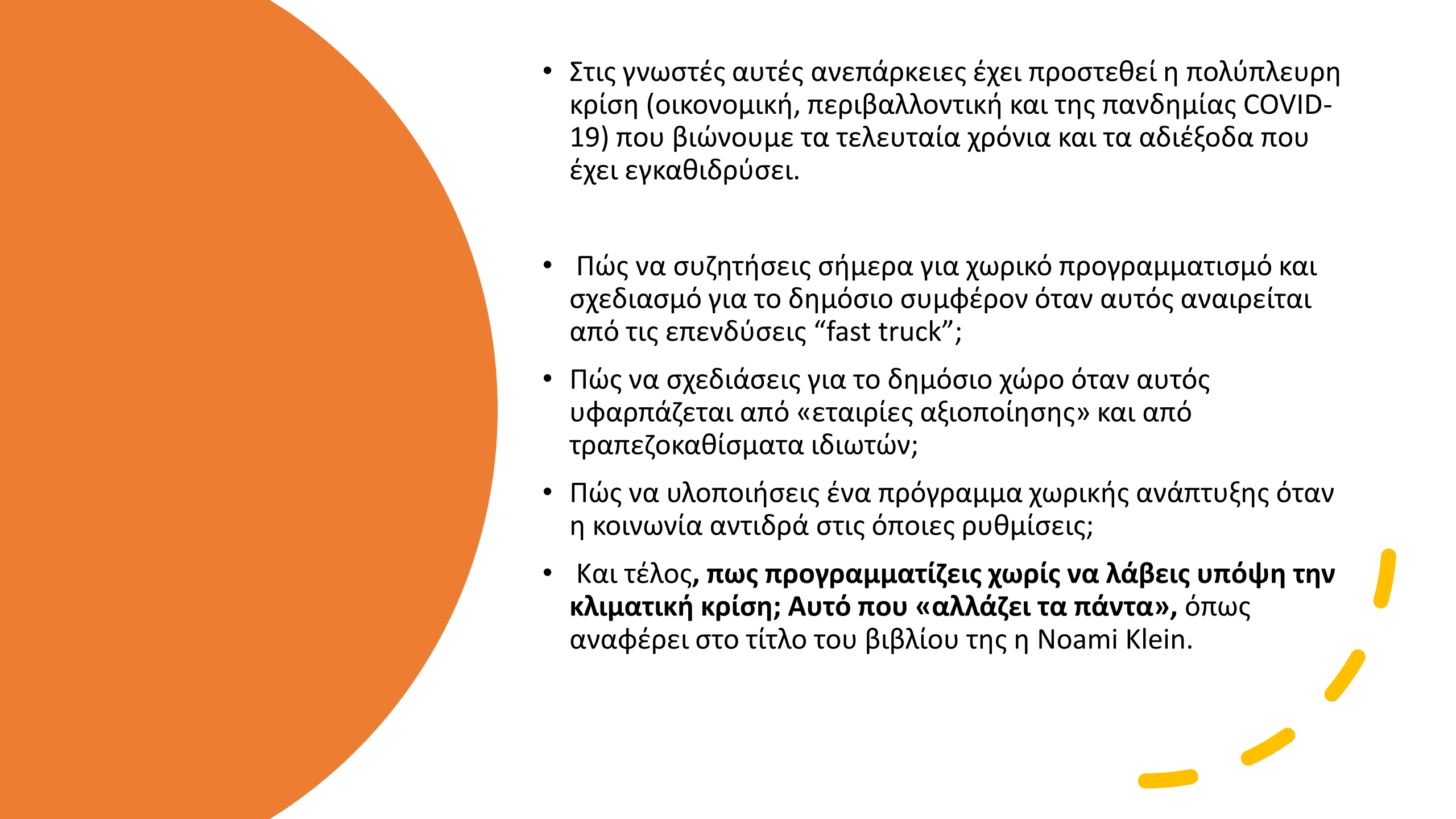
1961-67:

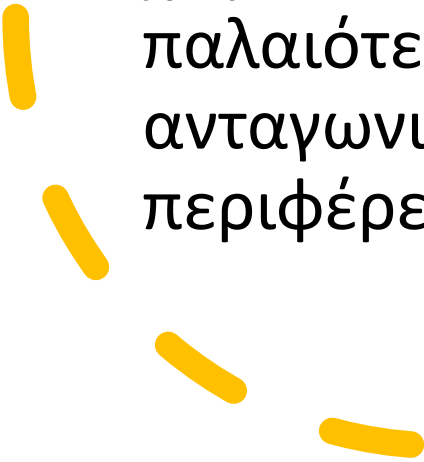
Μεταξύ 1961 και 1967 ιδρύθηκαν 7 Υπηρεσίες Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΥΠΑ), κατά σειρά, Ηπείρου, Πελοποννήσου, Κρήτης, Θεσσαλίας, Βόρειας Ελλάδας, Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας και, τέλος, Αττικής και Νήσων Αιγαίου.

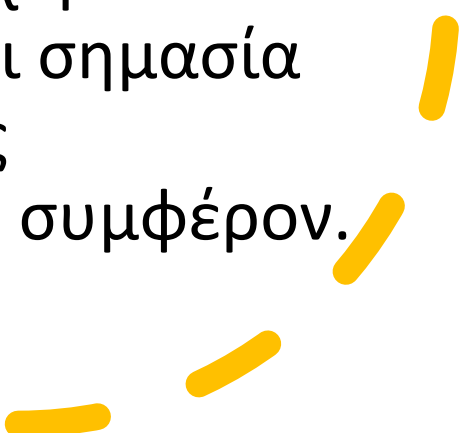

Προκλήσεις
του
σήμερα....

-
- Στις γνωστές αυτές ανεπάρκειες έχει προστεθεί η πολύπλευρη κρίση (οικονομική, περιβαλλοντική και της πανδημίας COVID-19) που βιώνουμε τα τελευταία χρόνια και τα αδιέξοδα που έχει εγκαθιδρύσει.
 - Πώς να συζητήσεις σήμερα για χωρικό προγραμματισμό και σχεδιασμό για το δημόσιο συμφέρον όταν αυτός αναιρείται από τις επενδύσεις “fast truck”;
 - Πώς να σχεδιάσεις για το δημόσιο χώρο όταν αυτός υφαρπάζεται από «εταιρίες αξιοποίησης» και από τραπεζοκαθίσματα ιδιωτών;
 - Πώς να υλοποιήσεις ένα πρόγραμμα χωρικής ανάπτυξης όταν η κοινωνία αντιδρά στις όποιες ρυθμίσεις;
 - Και τέλος, **πως προγραμματίζεις χωρίς να λάβεις υπόψη την κλιματική κρίση; Αυτό που «αλλάζει τα πάντα»,** όπως αναφέρει στο τίτλο του βιβλίου της η Noami Klein.

-
-
- Οι σημερινοί/ες επαγγελματίες του προγραμματισμού (στο δημόσιο, στους δήμους, σε ιδιωτικά γραφεία) δεν είναι μόνο στρυμωγμένοι ανάμεσα σε αντιδικίες τοπικών και εθνικών πολιτικών για το πώς θα προσελκύσουν επενδύσεις, τι θα κάνουν με το κυκλοφοριακό και τα σκουπίδια (αφού εδώ και δεκαετίες κανένας δεν ενδιαφέρετε για τη χωροθέτηση των ΧΥΤΑ), πως θα εντάξουν έργα και δράσεις παλαιότερα στα ΚΠΣ, στο ΕΣΠΑ και στο πλαίσιο ενός παγκόσμιου ανταγωνισμού «πως θα βάλουν στο χάρτη» τη πόλη ή την περιφέρειά τους.

-
- Επιπλέον μετά το 2009 είχαν τους περιορισμούς της κρίσης, των Μνημονίων, του Εφαρμοστικού Νόμου, της πρωτοφανούς διάλυσης της διοίκησης σε όλες τις βαθμίδες και αργότερα με τις μαζικές ιδιωτικοποιήσεις και την επιθετική απαξίωση των ελάχιστων δειγμάτων κοινωνικού κράτους που απομένουν.
 - Ένας απαισιόδοξος μπορεί να ισχυριστεί ότι στις σημερινές συνθήκες δεν έχει σημασία να μιλάμε πλέον για κάθε είδους προγραμματισμό για το δημόσιο συμφέρον.
-

-
- Στον χωρικό προγραμματισμό, σήμερα, και λόγω της τρέχουσας κλιματικής και περιβαλλοντικής κρίσης έχουν προστεθεί κάποια νέα, «ακανθώδη» ερωτήματα που αξίζει να μελετηθούν:
-

Το περιβαλλοντικό ζήτημα

Πώς οι σύγχρονες αναπτυξιακές πρακτικές επιδρούν στο περιβάλλον;

Ποιές είναι οι δεσμεύσεις που επιφέρουν στον χωρικό προγραμματισμό οι πολιτικές βιωσιμότητας και προστασίας του περιβάλλοντος;

Ποιοι είναι οι νέοι περιβαλλοντικοί θεσμοί, ποιά - χωρικά- εργαλεία αξιοποιούν και ποιες οι πολιτικές τους;

Πώς η τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη -ως μέρος του προγραμματισμού για την ανάπτυξη του χώρου- αλληλεπιδρά με τα περιβαλλοντικά ζητήματα;

το ζήτημα της κλιματικής
αλλαγής ως μέρος της
περιβαλλοντικής
προβληματικής

Η συμβολή - αρνητική και θετική- της τεχνολογίας στον χωρικό προγραμματισμό

Η χρήση νέων τεχνολογιών, και ειδικά η είσοδος των μεγάλων δεδομένων έχει δημιουργήσει ένα σημαντικά διαφορετικό πλαίσιο για τις χωρικές πολιτικές.

Η πρόσβαση σε πλήθος διαφορετικών δεικτών και δεδομένων για τις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές συνθήκες, επηρεάζει τελικά και τη διαμόρφωση των πολιτικών.

Λαμβάνοντας αυτά υπόψη και αξιοποιώντας τη συμβολή άλλων πεδίων όπως είναι η Ιστορία της Τεχνολογίας και το STS (Science, Technology, Society), αξίζει να γίνει μια κριτική προσέγγιση της συσχέτισης τεχνολογίας και χωρικού προγραμματισμού.

Σας ευχαριστώ
πολύ!